

Alicja Pihan-Kijasowa, Jolanta Migdał

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Profesor Wojciech Ryszard Rzepka (1940-2008). Uczony – Mistrz – Człowiek

Profesor Wojciech Ryszard Rzepka¹, jeden z najwybitniejszych filologów i historyków języka, kompetentny edytor zabytków piśmiennictwa staropolskiego zmarł 21 listopada 2008 roku nagle, niespodziewanie i przedwcześnie, w wieku zaledwie sześćdziesięciu ośmiu lat, w wyniku tragicznego wypadku (potrącony przez samochód na przejściu dla pieszych), gdy wracał późnym popołudniem do domu po zajęciach ze studentami. Towarzyszyła Mu, jak zwykle, Małżonka, która w wypadku także mocno ucierpiała. Profesor został pochowany na Cmentarzu Junikowskim w Poznaniu.

Wojciech Ryszard Rzepka urodził się 8 lutego 1940 roku w Kielcach w rodzinie rzemieślniczej. Ojciec Marian był z zawodu kucharzem, matka Anna z domu Krzysztofek nie pracowała zawodowo. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Kielcach. Tam również ukończył Liceum Pedagogiczne. Pracy zawodowej jednak nie podjął, ponieważ w 1958 roku zaczął studiować polonistykę na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Studia uwieńczył stopniem magistra na podstawie obronionej w maju 1963 roku pracy magisterskiej, poświęconej wybranym zagadnieniom języka „Merkuriusza Polskiego” z 1661 roku². Bezpośrednio po ukończeniu studiów podjął pracę w Katedrze Języka Polskiego UAM, najpierw jako asystent stażysta, następnie jako asystent i starszy asystent. W tym czasie przygotował rozprawę *Dopełniacz w funkcji biernika męskich form osobowych w liczbie mnogiej w polszczyźnie*

¹ Zob. też J. Migdał, A. Pihan-Kijasowa, *Jubileusz 65-lecia urodzin Profesora Wojciecha Ryszarda Rzepki*, w: *Ad perpetuam rei memoriam. Profesorowi Wojciechowi Ryszardowi Rzepce z okazji 65. urodzin*, Poznań 2005, s. 5-11.

² *Wybrane zagadnienia „Merkuriusza Polskiego” z 1661 roku*, Poznań 1963 (niepublikowana praca magisterska).

*XVII wieku*³, na podstawie której uzyskał w 1972 roku stopień doktora nauk humanistycznych i stanowisko adiunkta. Kolejny etap życiorysu naukowego i zawodowego wiąże się z uzyskaniem w 1984 roku stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych na podstawie rozprawy *Demorfologizacja rodzaju w liczbie mnogiej rzeczowników w polszczyźnie XVI-XVII wieku*⁴. W następnym roku otrzymał nominację na stanowisko docenta. W 1991 roku został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego, w maju 1994 roku uzyskał tytuł naukowy profesora, a w 1998 roku został mianowany na stanowisko profesora zwyczajnego.

Od początku drogi naukowej Wojciech Ryszard Rzepka związany był z Profesorem Władysławem Kuraszkiewiczem, pod którego wpływem ukształtował swoje zainteresowania badawcze historią języka polskiego i filologią staropolską. Naukowo debiutował już w czasie studiów, w 1961 roku, artykułem *Z zagadnień nazewnictwa stylistycznego Szubrawców (na podstawie „Wiadomości Brukowych” 1816-1822)*⁵, który zapoczątkował badania nad leksykologią historyczną i wpływami obcymi w polszczyźnie. W kręgu tej tematyki sytuuje się wiele publikacji dotyczących różnych kwestii szczegółowych. Leksykalnemu dziedzictwu prasłowiańskiemu poświęcił m.in. artykuły *Stratyfikacja prasłowiańskiego dziedzictwa leksykalnego w polszczyźnie. (Uwagi po lekturze „Słownika prasłowiańskiego”)*⁶, napisany wspólnie z Bogdanem Walczakiem, i *O archaizmach leksykalnych pochodzenia prasłowiańskiego w gwarach polskich. (Kilka uwag po lekturze „Słownika prasłowiańskiego”)*⁷. Problematyka z zakresu dziejów słownictwa wiąże z sobą zainteresowania Profesora staropolszczyzną i językiem autorów oraz tekstów. Badania te zaowocowały takimi artykułami o charakterze ogólnym, jak (we współpracy z Haliną Zgólkową) *Wygasanie staropolskich wskaźników zespolenia w polszczyźnie XVI wieku (chronologia, ekstensja i frekwencja tekstowa)*⁸ czy (we współpracy z Bogdanem Walczakiem) *Jak dopełnić znany nam zasób leksykalny staropolszczyzny*⁹. Zainteresowania problemami szczegółowymi z zakresu leksyki staropolskiej oraz XVI wieku, a także językiem autorów znalazły odzwierciedlenie w pracy

³ Wrocław 1975.

⁴ Poznań 1985.

⁵ „Językoznawca” 6, 1961, s. 78-99.

⁶ *Z polskich studiów slawistycznych*. Seria VIII. *Językoznawstwo*, Warszawa 1992, s. 217-223.

⁷ „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego” nr 1662, „Prace Językoznawcze” t. 25, „Studia historycznojęzykowe”, red. O. Wolińska, Katowice 1998, s. 153-161.

⁸ W: *Problemy polskiej składni historycznej. Konferencja naukowa – Mogilany 23-24 marca 1976*, Kraków 1977, s. 64-86.

⁹ W: *Studia historycznojęzykowe I*, red. M. Kucała, Z. Krążyńska, Kraków 1994, s. 7-13.

Z badań nad słownictwem „Merkuriusza Polskiego” z 1661 r.¹⁰ czy w kilku artykułach napisanych wspólnie z Bogdanem Walczakiem, jak: *Osobliwości leksykalne „Worka Judaszowego” Sebastiana Fabiana Klonowica*¹¹, *Hapaks legomena z dzieł Marcina Bielskiego w „Słowniku polszczyzny XVI wieku”*¹², *Właściwości językowe wielkopolskiego rękopisu Jerzego Argiglobyna (Poznańczyka) z połowy XVI wieku*¹³, *Czy Jan Kochanowski stosował archaizmy fleksyjne?*¹⁴, *Bóg i szatan w polszczyźnie XVI wieku*¹⁵.

Ogląd najobszerniejszego staropolskiego zabytku, *Rozmyślenia przemyskiego*, przyniósł ważne dla historii języka polskiego prace. Szczególnie owocna przy badaniu języka tego tekstu okazała się współpraca z Waławem Twardzikiem. Jej efektem są znaczące publikacje o języku *Rozmyślenia*, by przypomnieć choćby duży, sześcioczęściowy cykl artykułów opublikowanych w „Języku Polskim” w latach 1996-1999, dotyczących archaizmów fleksyjnych¹⁶. Dopelnieniem tych prac są artykuły Profesora o leksyce zabytku, dokumentujące tezę o wczesnej chronologii tekstu archetypicznego, by wymienić: *O niektórych archaizmach leksykalnych w „Rozmyślanii przemyskim”*¹⁷ czy *Osobliwości leksykalne „Rozmyślenia przemyskiego”. Kilka uwag ogólnych*¹⁸. Wspólne badania Wojciecha Ryszarda Rzepki oraz Waławu Twardzika i Romana Laskowskiego dały nową wykładnię regionalnej podstawy języka *Rozmyślenia*. Autorzy podważyli dotychczasowe ustalenia, mówiące o północnomalopolskim rodowodzie polszczyzny zabytku, przedstawiając argumenty

¹⁰ „Językoznawca” 11/12, 1964, s. 18-31.

¹¹ „Prace Filologiczne” XXXI, 1982, s. 299-308.

¹² „Prace Filologiczne” XXXII, 1985, s. 323-335.

¹³ „Slavia Occidentalis” 46/47, 1989/1990 (wyd. 1991), s. 167-184.

¹⁴ W: *Jan Kochanowski w czterechsetlecie śmierci (Materiały z konferencji międzynarodowej)*, red. S. Nieznanowski, J. Świącz, Lublin 1991, s. 25-39.

¹⁵ W: *Tysiąc lat polskiego słownictwa religijnego*, red. B. Kreja, Gdańsk 1999, s. 57-66.

¹⁶ *Archaizmy fleksyjne w „Rozmyślanii przemyskim”*. 1. *Prawdopodobna forma 2. i 3. os. lm. trybu rozkazującego będzicie*, „Język Polski” LXXVI, 1996, nr 2-3, s. 97-102; *Archaizmy fleksyjne w „Rozmyślanii przemyskim”*. 2. *Byszę i inne stare formy słowa posiłkowego w trybie warunkowym*, „Język Polski” LXXVI, 1996, nr 4-5, s. 321-327; *Archaizmy fleksyjne w „Rozmyślanii przemyskim”*. 3. *Formy z aorystycznym by (3. os. lp. czasownika być)*, „Język Polski” LXXVII, 1997, nr 1, s. 41-46; *Archaizmy fleksyjne w „Rozmyślanii przemyskim”*. 4. *Pierwotne postaci bezokoliczników rzecy, wybawici*, „Język Polski” LXXVII, 1997, nr 2-3, s. 102-111; *Archaizmy fleksyjne w „Rozmyślanii przemyskim”*. 5. *Archaiczne formy 2. i 3. os. lp. czasu teraźniejszego: si ‘jesteś’ i jeść, je ‘jest’*, „Język Polski” LXXVII, 1997, nr 4-5, s. 298-302; *Archaizmy fleksyjne w „Rozmyślanii przemyskim”*. 6. *Archaiczne formy part. praet. act. I typu przyszed, kupiw, lizw ‘przyszedłszy, kupiwszy, liznąwszy’*, „Język Polski” LXXIX, 1999, nr 1-2, s. 35-46.

¹⁷ W: *W przyjacielskim kręgu. Prace ofiarowane Profesorowi Zygmuntowi Zagórskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. S. Mikołajczak, A. Sieradzki, Poznań 1996, s. 171-179.

¹⁸ W: *Studia historycznojęzykowe*, t. 3: *Rozwój polskiego systemu językowego*, red. K. Rykut, W.R. Rzepka, Kraków 2000, s. 279-289.

potwierdzające jej południowokresowy charakter (*Kresowizmy w „Rozmyślaniu przemyskim”*: pisownia i wymowa samogłosek średnich [e], [o]¹⁹, *Wpływ języka staroukraińskiego na średniowieczną polszczyznę kresową: „Rozmyślanie przemyskie”*²⁰.

Zainteresowania Profesora Rzepki obejmowały historię języka polskiego także okresów późniejszych. W swoich pracach zajmował się językiem Adama Mickiewicza, Cypriana Kamila Norwida, Stefana Żeromskiego. Szczególne miejsce przypada badaniom nad leksyką *Słownika języka polskiego* Samuela Bogumiła Lindego. Ich rezultatem jest praca *Linde wobec Reja i Kochanowskiego*²¹ oraz opracowany ze Zdzisławą Krążyńską artykuł *Linde w świetle „Słownika polszczyzny XVI wieku”*²².

Ważne dla dziejów polszczyzny są prace Profesora Rzepki dotyczące wpływów obcych w zakresie zarówno leksyki, jak i gramatyki. Skupiają się one szczególnie na oddziaływaniach języka francuskiego (*Galicyzmy w listach Cypriana Kamila Norwida*²³, *Galicyzmy w polszczyźnie XIX wieku w świetle ówczesnych źródeł poprawnościowych*²⁴) oraz języków wschodniosłowiańskich (*Wpływ języka rosyjskiego na system gramatyczny polszczyzny XIX i początków XX wieku w świetle ówczesnych źródeł poprawnościowych*²⁵, *Zapożyczenia leksykalne z języka rosyjskiego we współczesnej polszczyźnie pisanej*²⁶, *O zapożyczeniach leksykalnych z języka ukraińskiego we współczesnej polszczyźnie pisanej*²⁷). Prace te powstawały we współpracy ze znawcami omawianej problematyki, z Ewą Kurkiewicz-Rzepakową, Tadeuszem Kuroczyckim i Bogdanem Walczakiem.

Z problematyką leksykologiczną korespondują (w większości pisane wspólnie z Markiem Kornaszewkim, Tadeuszem Lewaszewiczem i Bogdanem Walczakiem) publikacje onomastyczne poświęcone różnym zagadnieniom szczegółowym, jak: *Huba // Huby w wielkopolskich nazwach miejscowości*.

¹⁹ W: *Studia nad polszczyzną kresową*, t. X, red. J. Rieger, Warszawa 2001, s. 189-215.

²⁰ W: *Ukraina. Między językiem a kulturą*, red. B. Zienkiewicz-Tomanek, A. Fałowski, Kraków 2003, s. 49-58.

²¹ „*Slavia Occidentalis*” 40, 1983 (wyd. 1984), s. 75-87.

²² „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*” 19, 1980, s. 21-31.

²³ „*Studia Romanica Posnaniensia*” I, 1971, s. 15-40 (współautor: E. Kurkiewicz-Rzepakowa).

²⁴ „*Slavia Occidentalis*” 33, 1976, s. 41-57 (współautor: E. Kurkiewicz-Rzepakowa).

²⁵ „*Studia Rossica Posnaniensia*” IX, 1977 (wyd. 1979), s. 135-163 (współautor: T. Kuroczycki).

²⁶ „*Studia Rossica Posnaniensia*” X, 1978 (1979), s. 107-115 (współautor: T. Kuroczycki).

²⁷ W: *Z polskich studiów slawistycznych*. Seria VI. T. 2. *Językoznawstwo*, Warszawa 1983, s. 227-234 (współautorzy: T. Kuroczycki, B. Walczak).

wych i terenowych²⁸, *Nazwy własne w „Słowniku języka polskiego” Samuela Bogumiła Lindego*²⁹, *Z historii adaptacji obcych nazw geograficznych w polszczyźnie XVI i XVII wieku. (Uwagi o rodzaju i liczbie)*³⁰, *Staropolskie sztyderstwa z nazwisk*³¹, *Zmiana tradycji w zakresie nadawania imion jako efekt integracji społecznej i kulturowej (na przykładzie gminy Słońsk w woj. gorzowskim)*³², *Archeologia nazewnictwa Norwida*³³.

Wśród prac Wojciecha Ryszarda Rzepki znajdują się także interesujące rozważania o regionalnym i społecznym zróżnicowaniu dawnej polszczyzny. Pierwszy z tych problemów Profesor podjął w syntetycznym opracowaniu dotyczącym statusu regionalizmów w języku polskim XIX wieku³⁴. Badania szczegółowe objęły polszczyznę pomorską, wielkopolską i kresową. Już w 1967 roku wspólnie z Zygmuntem Zagórskim opublikował artykuł o księdze metrykalnej parafii żarnowieckiej w powiecie puckim³⁵. Do problematyki polszczyzny pomorskiej powrócił w 1993 roku, co zaowocowało pracą o projekcie glottodydaktycznym pastora pomorskiego, Gottlieba Kölichena³⁶. Polszczyźnie Kresów Wschodnich dawnej Rzeczypospolitej przyglądał się z perspektywy fleksji, co znalazło wyraz w artykule *Uwagi o rozwoju gen.-acc. pl. w polszczyźnie kresowej*³⁷. Gros prac o tej regionalnej odmianie wiąże się z *Rozmyślaniami przemyskim*.

Szczególne miejsce w nurcie badań nad regionalnym zróżnicowaniem polszczyzny zajmują publikacje dotyczące języka Wielkopolski, regionu wcześniej pod tym względem nieopracowanego. Są to pionierskie prace opisujące zespół cech językowych wyróżniających ten region (*Odrębność regionalna polszczy-*

²⁸ „Slavia Occidentalis” 26, 1967, s. 61-78 (współautor: M. Kornaszewski).

²⁹ „Prace Filologiczne” XXX, 1981, s. 113-124 (współautor: B. Walczak).

³⁰ W: *Warsztat współczesnego onomasty. Materiały z III Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej*, red. D. Kopertowska, Kielce 1983, s. 153-162 (współautor: B. Walczak).

³¹ W: *V Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna. Poznań 3-5 września 1885. Księga referatów*, red. K. Zierhoffer, Poznań 1988, s. 227-240 (współautor: B. Walczak).

³² W: *Onomastyka w dydaktyce szkolnej i społecznej. Materiały z VI Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej*, red. E. Homa, Szczecin 1988, s. 215-223 (współautor: T. Lewaszkiewicz).

³³ W: *Onomastyka literacka*, red. M. Biolik, Olsztyn 1993, s. 121-129 (współautor: B. Walczak).

³⁴ *Status regionalizmów w polszczyźnie XIX wieku*, w: *Region – regionalizm – pojęcia i rzeczywistość. Zbiór studiów*, red. K. Handke, Warszawa 1993, s. 133-150.

³⁵ *Uwagi językowe o księdze metrykalnej parafii żarnowieckiej (pow. Puck) 1593-1664*, „Slavia Occidentalis” 26, 1967, s. 143-166.

³⁶ *Gottlieba Kölichena (pastora pomorskiego) projekt glottodydaktyczny z 1730 roku*, w: *Polszczyzna regionalna Pomorza*, t. 5, red. K. Handke, Warszawa 1993, s. 77-91.

³⁷ „Studia Polonistyczne” III, 1976, s. 141-153.

zny literackiej w Wielkopolsce w XVI-XVIII wieku³⁸), pokazujące genezę i historię polszczyzny wielkopolskiej (*Rodowód polszczyzny Wielkopolan*³⁹).

Tematyka dotycząca społecznego zróżnicowania dawnej polszczyzny znalazła odzwierciedlenie w takich artykułach, jak (napisany z Bogdanem Walczakiem) *Polszczyzna potoczna z perspektywy diachronicznej*⁴⁰ czy (z Wiesławem Wydrą) *O polityczności i niepolityczności języka dwu wierszy nieobyčajnych w końcu XVIII wieku uwag kilka*⁴¹. Pierwszą w nauce próbą charakterystyki siedemnastowiecznego socjolektu szlacheckiego z uwzględnieniem konstytuujących go czynników społeczno-kulturalnych oraz opisem świadomości językowej ówczesnej szlachty jest opracowany wspólnie z Bogdanem Walczakiem szkic *Socjolekt szlachecki XVII wieku. Próba ogólnej charakterystyki*⁴².

Zainteresowania dobą staro- i średniopolską nie tylko obejmują wskazaną wcześniej problematykę leksykologiczną i idiolektalną, ale dotyczą również fonetyki, ortografii i morfologii. W pracach Profesora Rzepki są one obecne już od Jego debiutu naukowego. W tym nurcie badawczym znaczące miejsce zajmują publikacje poświęcone dziejom polskiej fleksji. Tej problematyki dotyczą obie wspomniane monumentalne monografie książkowe, oparte na bardzo obszernym materiale zebrany z tekstów zróżnicowanych zarówno chronologicznie, jak i geograficznie, tematycznie i stylistycznie. Są to *Dopełniacz w funkcji biernika męskich form osobowych w liczbie mnogiej w polszczyźnie XVII wieku*⁴³ i *Demorfologizacja rodzaju w liczbie mnogiej rzeczowników w polszczyźnie XVI-XVII wieku*⁴⁴. Pierwsza z tych prac porządkuje chronologicznie i geograficznie oraz wyjaśnia zjawisko przenikania form dopełniacza do biernika w liczbie mnogiej rzeczowników męskich osobowych. Jest to wzorcowe studium kształtowania się nowej kategorii gramatycznej w polszczyźnie. Druga przedstawia proces unifikacji końcówek trzech przypadków fleksyjnych (celownika, narzędnika i miejscownika) w liczbie mnogiej i znoszenie się opozycji rodzajowych. Jest to pierwsze pełne opracowanie proble-

³⁸ W: *Munera linguistica Ladislao Kuraszkievicz dedicata*, red. M. Basaj, Z. Zagórski, Wrocław 1993, s. 275-282.

³⁹ W: *Słownik gwary miejskiej Poznania*, red. M. Gruchmanowa, B. Walczak, Warszawa-Poznań 1997, s. 7-19.

⁴⁰ W: *Język potoczny jako przedmiot badań językoznawczych. Materiały z konferencji z 18-20 X 1990 w Opolu*, red. S. Gajda, Z. Adamiszyn, Opole 1991, s. 23-31.

⁴¹ W: *Przejawy potoczności w tekstach artystycznych. Studia o języku i stylu artystycznym*, red. J. Brzeziński, Zielona Góra 2001, s. 99-105.

⁴² W: *Barok w polskiej literaturze, kulturze i języku. Materiały z konferencji naukowej 25-29 sierpnia 1987 r. w Krakowie*, red. S. Stępień, S. Urbańczyk, Warszawa-Kraków 1992, s. 179-188.

⁴³ Wrocław 1975.

⁴⁴ Poznań 1985.

mu, wszechstronnie uwzględniające uwarunkowania zachodzących procesów wraz z dokumentacją statystyczną i z zarysowaniem tła słowiańskiego. Obydwie prace opierają się na doskonale przemyślanych podstawach metodologicznych, twórczo wykorzystujących koncepcję Ireny Bajerowej, ujmującej badany problem historyczny w przekrojach synchronicznych.

Fleksji historycznej są poświęcone także liczne artykuły interpretujące mechanizmy zmian systemu fleksyjnego polszczyzny. Z problematyką książki omawiającej zagadnienie demorfologizacji rodzaju korespondują prace *Morfologizacja i demorfologizacja rodzaju w historii paradygmatu liczby mnogiej rzeczowników polskich*⁴⁵ oraz *Morfologizacja rodzaju w zakresie fleksji rzeczowników w dobie staropolskiej*⁴⁶. Zarówno przywoływana monografia, jak i powyższe artykuły nawiązują do wypracowanej przez Mariana Kucałę koncepcji morfologizacji rodzaju gramatycznego. Profesor Rzepka widzi problem szerzej – łączy z nim bowiem proces demorfologizacji, uznając oba kierunki i mechanizmy zmian za dopełniające się i nadrzędne dla wielu przekształceń w systemie fleksyjnym rzeczownika.

Tempo przebiegu fleksyjnych procesów normalizacyjnych w poszczególnych regionach przedstawił w tekście *Zróżnicowanie geograficzne procesów normalizacyjnych fleksji rzeczownikowej w dawnej polszczyźnie*⁴⁷. Natomiast dziejów poszczególnych form fleksyjnych rzeczownika dotyczą publikacje, np.: *Z dziejów form fleksyjnych rzeczowników w polszczyźnie XVI-XVII wieku: celownik liczby pojedynczej rodzaju męskiego*⁴⁸, *Mianownik liczby mnogiej rzeczowników męskoosobowych w polszczyźnie literackiej XVI-XVII wieku*⁴⁹. Kategoria zanikającej liczby podwójnej stała się przedmiotem prac: *Odmiana rzeczowników noga, ręka, oko, ucho w XVI-XVII wieku. (Nota do dziejów liczby podwójnej)*⁵⁰ i napisanej wspólnie z Jolantą Migdał *Wygasanie form dualnych rzeczowników w polszczyźnie XVI i XVII wieku*⁵¹. Naukowa refleksja nad odmianą rzeczownika nie wyczerpuje zainteresowań Profesora. Sporo uwagi poświęcił zarówno szczegółowym, jak i ogólnym problemom deklinacji przymiotnikowej i zaimkowej (*Męskoosobowy mianownik liczby mnogiej zaimków i przymiotników typu naszy najlepszy // nasi najlepsi w polszczyźnie*

⁴⁵ „Poradnik Językowy” 1986, z. 5, s. 292-305.

⁴⁶ „Roczniki Humanistyczne KUL. Językoznawstwo” XXXIX-XL, z. 6, s. 181-192.

⁴⁷ „Prace Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego” XXXIV, 1988 (wyd. 1989), s. 203-211.

⁴⁸ „Slavia Occidentalis” 43, 1986 (wyd. 1987), s. 135-158.

⁴⁹ „Studia Polonistyczne” XIV/XV, 1986/1987, s. 215-232.

⁵⁰ „Prace Filologiczne” XXXVI, 1991, s. 109-122.

⁵¹ W: *Język polski. Współczesność. Historia*, red. W. Książek-Bryłowa, H. Duda, Lublin 2002, s. 141-167.

XVII wieku⁵², *Rola wzorców zaimkowych i przymiotnikowych w ewolucji systemu fleksyjnego rzeczowników polskich*⁵³. Swoje miejsce w dorobku Profesora Rzepki znalazły także prace o fleksji werbalnej (*Glosa do staropolskiego czasu zaprzeszłego z aorystycznym słowem posiłkowym*⁵⁴, *Osobliwe formy czasu przeszłego oraz trybu przypuszczającego w listach królewskich Zygmunta Augusta (1547-1572)*⁵⁵). W nurcie badań nad fleksją czasownikową mieszczą się także, wspomniane wcześniej, publikacje dotyczące języka *Rozmyślenia przemysłowego*. Ogólną nadbudowę teoretyczną i metodologiczną badań nad ewolucją systemu fleksyjnego Profesor przedstawił w artykułach opracowanych wspólnie z Tadeuszem Zgółką: *Teoretyczne podstawy wyjaśniania zmian historycznych w zakresie fleksji języka polskiego*⁵⁶, *Rodzaje wyjaśniania zmian historycznych w zakresie polskiej fleksji*⁵⁷.

W kręgu zainteresowań Profesora Rzepki staropolszczyzną i dobą średniopolską znalazły się też zagadnienia z zakresu fonetyki i ortografii: *Nota do dziejów ortografii staropolskiej* – wspólnie z Wiesławem Wydrą⁵⁸, *Samogłoski nosowe w trzech przekazach listu króla Zygmunta Starego do córki Jadwigi z 1539 roku*⁵⁹, „*Jakom ja nie podjżan Jachnie...*” (*Glosa do historii spółgłosek wargowych miękkich w staropolszczyźnie*)⁶⁰, oraz słowotwórstwa: *O przymiotnikach z sufiksami: -ity, -isty, -aty, -asty w polszczyźnie XVI i początku XVII wieku* – wspólnie ze Zdzisławą Krażyńską⁶¹, „*Jakośm ... nie wyplawił źrzebca szestroka...*” (*Archaiczna formacja słowotwórcza w poznańskich rotach sądowych*) – wspólnie z Bogdanem Walczakiem⁶².

⁵² „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*” 17, 1978, s. 187-195.

⁵³ W: „*Tgoli chole Męstrów*”. *Gedenkschrift für Reinhold Olesch*, Köln–Wien 1990, s. 107-115.

⁵⁴ „*Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego*” nr 2022, „*Prace Językoznawcze*” t. 26, „*Studia historycznojęzykowe*”, red. A. Kowalska, O. Wolińska, Katowice 2001, s. 202-211.

⁵⁵ W: *Studia z historii języka polskiego i stylistyki historycznej ofiarowane Profesor Halinie Wiśniewskiej na 50-lecie Jej pracy naukowo-dydaktycznej*, red. C. Kosyl, Lublin 2001, s. 187-193.

⁵⁶ W: *Struktura logiczna rozumowań lingwistycznych*, red. J. Pogonowski, T. Zgółka, Poznań 1990, s. 195-220.

⁵⁷ „*Język Polski*” LXX, 1990, nr 3/4, s. 108-114.

⁵⁸ „*Slavia Occidentalis*” 31, 1974, s. 107-118.

⁵⁹ *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, t. 5, red. Z. Krażyńska, Z. Zagórski, Poznań 1999, s. 147-152.

⁶⁰ W: *Dialektologia jako dziedzina językoznawstwa i przedmiot dydaktyki. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Karolowi Dejniewi*, red. S. Gala, Łódź 2002, s. 453-461.

⁶¹ „*Slavia Occidentalis*” 28/29, 1971, s. 99-129.

⁶² W: *Studia historycznojęzykowe*, t. 1, red. M. Kucala, Z. Krażyńska, Kraków 1994, s. 93-100.

Wiele spostrzeżeń dotyczących systemu językowego, fonetyki i ortografii znalazło się także w krytycznych edycjach tekstów, które zajmują szczególne miejsce w dorobku naukowym Profesora Rzepki. Zainteresowanie filologią staropolską zaowocowało ważnymi pracami, począwszy od lat siedemdziesiątych. Nurt ten Profesor kontynuował do końca. W zakresie filologii staropolskiej Profesor Rzepka współpracował ze znanym mediewistą Wiesławem Wydrą. Wspólnie wydali i naukowo opracowali największy wybór tekstów staropolskich, pomyślany jako podręcznik i przewodnik po różnorodnym piśmiennictwie do połowy XVI wieku – *Chrestomatię staropolską. Teksty do roku 1543*, która doczekała się dwóch wydań, w 1984 i 1995 roku. Zamieszczone w *Chrestomatii* teksty podane są w transliteracji i transkrypcji, w większości, w odniesieniu do tekstów rękopiśmiennych, to nowe odczytania. Wszystkie teksty opatrzone erudycyjnym komentarzem naukowym i podstawową bibliografią przedmiotową. Całość publikacji dopełnia słownik wyrazów i form nieznanymi dzisiejszemu czytelnikowi.

Filologię staropolską w bibliografii Profesora Rzepki reprezentują też osobne, książkowe edycje krytyczne: nowo odkrytego, pełnego tekstu dialogu Jana Seklucjana *Student: Rozprawa krótka a prosta o niktorych ceremoniach i ustawach kościelnych*⁶³ oraz obficie skomentowanych staropolskich apokryfów, reprezentujących we fragmentach bądź całości wszystkie zachowane tego rodzaju teksty średniowieczne i z XVI wieku: *Cały świat nie pomieściłby ksiąg... Staropolskie opowieści i przekazy apokryficzne*⁶⁴. Obie publikacje są efektem współpracy z Wiesławem Wydrą i Marią Adamczyk. Ponadto w nurcie tym znalazły się interpretacje i krytyczne wydania licznych tekstów staropolskich, zamieszczane w periodykach naukowych i pracach zbiorowych. Sam Profesor Rzepka najwyżej sobie cenił publikacje (w większości opracowane razem z Wiesławem Wydrą): *Fragmentu Łopacińskiego, Modlitewnika Ptaszyckiego II*, staropolskich pieśni religijnych, najstarszej *Modlitwy Maryjnej*, staropolskiego kanonu mszy, tekstów z rękopisu bernardyńskiego, rękopisu Jerzego Argiglobyna *Wykład nabożny piosnki „Salve Regina”*, staropolskiego drukowanego cyzjojanu z 1519/1520 roku i glos paremiograficznych Andrzeja Glabera z Kobylina.

Dorobek naukowy Profesora Rzepki dopełniają publikacje o dużym znaczeniu dla rozwoju nauki, pokazujące jednocześnie rozległość zainteresowań i erudycję ich Autora – recenzje prac naukowych, zwłaszcza z zakresu historii języka polskiego, oraz biogramy naukowe i teksty okolicznościowe poświęco-

⁶³ Wydali Wojciech Ryszard Rzepka i Wiesław Wydra, wstęp Maria Adamczyk, Kórnik 1994.

⁶⁴ Wydali Wojciech Ryszard Rzepka i Wiesław Wydra, wstęp Maria Adamczyk, Warszawa–Poznań 1996.

ne polskim językoznawcom: Monice Gruchmanowej⁶⁵, Władysławowi Kupiszewskiemu⁶⁶, Władysławowi Kuraszkiewiczowi⁶⁷, Tadeuszowi Skulinie⁶⁸.

Trzon dorobku Profesora Rzepki to prace naukowe o niezaprzeczonej wartości, erudycyjne, oparte na nowoczesnej, ale sprawdzonej w praktyce badawczej metodologii, zaświadczone wielką akrybię Uczonego, Jego szacunek dla materiału badawczego. Nieobce było Mu także upowszechnianie wiedzy językoznawczej. Artykuły popularnonaukowe zamieszczał w poczytnych czasopismach („Nurt”, „Wprost”).

Ważnym elementem biogramu uczonego – nauczyciela akademickiego jest praca dydaktyczna. W swojej działalności naukowej, prowadzonej ze znanstwem i zamiłowaniem, Profesor Wojciech Ryszard Rzepka skupiał się głównie na przedmiotach językoznawczych pionu diachronicznego. Prowadził ćwiczenia, konwersatoria, wykłady, seminaria z zakresu gramatyki języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, gramatyki historycznej języka polskiego, historii języka polskiego. Dwóm ostatnim działom były też poświęcone prowadzone przez Profesora seminaria magisterskie na UAM, a przez kilkanaście lat także na Uniwersytecie Szczecińskim. Wypromował ponad 200 magistrów filologii polskiej. Profesor Rzepka był życzliwym, ale też wymagającym promotorem. Przygotowane pod Jego kierunkiem prace magisterskie odznaczają się bardzo wysokim poziomem merytorycznym, o czym świadczą choćby otrzymane przez Jego uczniów nagrody w Wydziałowym Konkursie Prac Magisterskich oraz w Ogólnopolskim Konkursie o Nagrodę Czesława Zgorzelskiego.

Profesor Rzepka był także niezwykle cenionym Mistrzem młodej kadry naukowej. Pod Jego naukowym kierunkiem napisano i obroniono kilka prac doktorskich poświęconych przede wszystkim problemom historii języka polskiego.

⁶⁵ *Jubileusz Profesora Moniki Gruchmanowej*, „Poradnik Językowy” 1988, z. 2, s. 85-89; *Potrójny jubileusz Profesora Moniki Gruchmanowej*, „Życie i Myśl” 1988, nr 5/6, s. 107-113; *Śp. Profesora Monika Gruchmanowa (13 XI 1922-14 VIII 2002)*, „Język Polski” LXXXII, 2002, nr 2, s. 134-137; *Profesor Monika Gruchmanowa (1922-2002)*, w: M. Gruchmanowa, *Gwary w Ojczyźnie i na obczyźnie. Studia*, Poznań 2003, s. 7-18 (współautor B. Walczak).

⁶⁶ *Profesor Władysław Kupiszewski (W sześćdziesiątą rocznicę urodzin oraz trzydziestopięciolecie pracy nauczycielskiej w Uniwersytecie Warszawskim)*, „Poradnik Językowy” 1990, z. 7, s. 481-489.

⁶⁷ *Twórczość polonistyczna Profesora Władysława Kuraszkiewicza*, w: W. Kuraszkiewicz, *Polski język literacki. Studia nad historią i strukturą*, Warszawa–Poznań 1986, s. 7-21 (współautor: B. Walczak); *Uroczystości osiemdziesięciolecia Profesora Władysława Kuraszkiewicza*, „Poradnik Językowy” 1986, z. 2, s. 69-74; *Osiemdziesiąta piąta rocznica urodzin Profesora Władysława Kuraszkiewicza*, w: *Munera linguistica Ladislao Kuraszkiewicz dedicata*, red. M. Basaj, Z. Zagórski, Wrocław 1993, s. 7-12 (współautor: B. Walczak); *Władysław Kuraszkiewicz 1905-1997*, w: *Wielkopoleanie XX wieku*, red. A. Gulczyński, Poznań 2001, s. 229-241.

⁶⁸ *Życie i działalność Profesora Tadeusza Skuliny*, „Studia Polonistyczne” XX, 1992 (wyd. 1994), s. 5-11 (współautor: B. Walczak).

Uczniami Profesora są (w kolejności chronologicznej): dr Katarzyna Bułczyńska, dr Tomasz Lisowski, dr Jolanta Migdał, dr Dorota Kozaryn, dr Lucyna Agnieszka Jankowiak i dr Marek Osiewicz. Profesor, jako niepodważalny autoritet w środowisku naukowym, powoływany był często na recenzenta w przewodach doktorskich, habilitacyjnych i przy wnioskach o tytuł profesora.

Wyrazem uznania dla kompetencji naukowych Profesora Rzepki było też powoływanie Go do komitetów redakcyjnych czasopism o zasięgu ogólnopolskim: „Studiów Polonistycznych”, „Slavii Occidentalis”, „Studiów z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”. W latach 1983-1990 pełnił funkcję głównego redaktora wydawnictw Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W ostatnich latach został powołany na członka Komitetu Redakcyjnego *Słownika języka polskiego XVII i I. połowy XVIII wieku*.

Profesor Wojciech Ryszard Rzepka był członkiem wielu organizacji i towarzystw naukowych. Został powołany do Komitetu Językoznawstwa PAN, do Rady Naukowej Instytutu Języka Polskiego PAN i na członka Wydziału Filologiczno-Filozoficznego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Należał do Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, Komisji Językoznawczej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Kieleckiego Towarzystwa Naukowego i Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego.

Zasługi Profesora dla rozwoju życia naukowego w Polsce przyczyniły się do powołania Go do Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, w której pracował w latach 2000-2003.

Mimo wyteżonej i owocnej pracy naukowej i dydaktycznej Profesor Wojciech Ryszard Rzepka nigdy nie uchylał się od funkcji organizacyjnych, którymi chętnie, z racji kompetencji i sprawności, obdarzała go społeczność akademicka. W roku akademickim 1987/1988 był dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej UAM. W latach 1988-1993 pełnił funkcję dziekana Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej UAM. Jednocześnie kierował Zakładem Języka Polskiego w Instytucie Filologii Polskiej UAM, a od 1996 do 2002 roku był kierownikiem Zakładu Historii Języka Polskiego w Instytucie Filologii Polskiej UAM.

Profesor Rzepka współpracował także z Uniwersytetem Szczecińskim. Był współtwórcą językoznawstwa polonistycznego na tej uczelni, organizatorem Zakładu Historii Języka Polskiego, a w latach 1990-1992 jego kierownikiem.

W naszej pamięci Profesor Wojciech Ryszard Rzepka pozostanie jako wybitny uczony, autor blisko 200 prac: książek, szkiców, rozpraw, a także krytycznych edycji tekstów staropolskich. Są to prace o wartości nie do przecenienia, oparte na bogatym materiale językowym, nowatorskie metodologicznie, twórcze i oryginalne w ustaleniach. Ale pozostanie w naszej pamięci także jako Mistrz i Człowiek – wyjątkowy, wielkiej dobroci i wielkiego serca, przez swoich kolegów, przyjaciół i współpracowników niezwykle ceniony i poważany.

